

Kohala mõisa ja iidse Kalmu-männiku vahel asub mitme tee ristumiskoht, otse Männiku talu kõrval. Seal, mõisapiiestee vastas, kerkib küllaltki jõuline noor tamm. Vist ei ole enam paljusid, kes selle minevikku mäletavad.

Eesti Vabariik võõrandas teatavasti 1919. a. maareformiga

paljud mõisad. Teatav osa vastetest riigimaadest jagati välja taludena Vabadusristi kavaleridele. Neist üks, mereväeleitnant August Gustavson, sai lahinguvapruse eest II liigi 3. järgu Vabadusristi ning rahu saabudes tükikese mõisamaad Kohalast. Ent meremees pole teatavasti põlumees, ja koha omanikuks jäi

■

VEEL ÜKS VABADUS- SÕJA MÄLESTUS- TAMM

tema lell Mahu rannast Gustav Gustavson. Peagi anti talule ka nimi — Männiku.

1920-ndate aastate lõpus või 1930-ndate alguses otsustati sealkandis panna kasvama nn. Vabadusetamm, seda Vabadussõjast osavõtnute mälestuseks. Sobivaks kohaks peeti Männiku krundi tippu. Nõusolek istutamiseks saadi Gustav Gustavsonilt, viisaku-se pärast pöörduiti ka August Gustavsoni poole. Ja see oli ununenud aasta 24. veebruaril, kui toimus pidulik, samas tagasihoidlik sündmus.

Allakirjutanul on hästi meeles, kui taluinimesed tulid ja üks küsis teistelt: «Aga kus siis Lammas on?» Ja keegi vastas sedamaid: «Lehvitab saba...» Kõlas üldine naer. Samas saabuski oodatu (oli vist vallavanem), pidas lühikese kõne, mainis Vabadusristi kavaleri ja puu mullapalliga pandi maasse. Juurdumine õnnestus. Kahjuks ei mäleta, kas asetati hiljem selle jalale mingi mälestustahvel. Juttu nagu oleks olnud.

Tamm on kasvanud suureks. Loodetavasti ei sega seda vasa-kult, paremalt ja tagant mööda sõitvad autod ja põllutöömashinad. August Gustavson aga suri 26. detsembril 1941 Ussolje laagris Uuralites, Gustav Gustavson 10. jaanuaril 1950 küüditatuna kaugel Siberis. Rahu nende ja paljude teiste põrmule.

Heino GUSTAVSON